

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATURA

Saturday supplement

1998 m. rugpjūčio 1 d. / August 1, 1998

Nr. 149 (31)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Apdovanoti nusipelnusieji Lietuvos kultūros žmonės

Pasaulio lietuvių dainų šventės dieną Vilniaus Vingio parke, trisdešimties tūkstančių dainininkų ir keletą kartų didesnės klausytojų bei žiūrovų minios akivaizdoje, Lietuvos Kultūros ministras Saulius Šaltenis, pakilęs į dirigentų pakylą, paskelbė Lietuvai ir jos kultūrai nusipelnusių žmonių apdovanojimus Karaliaus Mindaugo atminimo medaliais. Jūs nukalė žymus dailininkas, tautinės premijos laureatas Petras Repšys.

Dainų šventės dalyvių ir minios katutėmis buvo sutiktas ministro pranešimas, kad Karaliaus Mindaugo medaliu apdovanojamas visiems žinomas poetas Kazys Bradūnas. Ministras pasakė, kad išievojioje jo parašyti eilėraščiai, įvairiais keliais patekę į Lietuvą, tvirtino tautiečių meilę pavergtai Tėvynei, pagarbą kovotojams už jos laisvę, žadino taurius jausmus. Priėmęs apdovanojimą ir nuosirdžiai už jį padėkojęs, Kazys Bradūnas pasakė minios šiltai priimtą savo eilėraštį.

Toki pat garbės žymenį — Karaliaus Mindaugo medaliu — ministras įteikė vilniečiui profesoriui Povilui Čibirui. Lenkų okupuotame krašte lietuviškais vakarais, paskaito-

mis, spausdintu žodžiu jis žadino ir puoselėjo lietuvių.

Medalis buvo įteiktas ir Punsko krašto lietuviui Juozui Vainai, įkūrusiam ir dabar, sulaukusiam 82 metų, vadovaujančiam lietuviškam Punsko etnografiniam muziejui.

Už ilgametį ir kruopštų darbą rengiant didįjį akademinį lietuvių kalbos žodyną medaliu taip pat pelnė lituanistė Klementina Vosyltė.

Apdovanojimas paskirtas ir buvusiam Sibiro tremtiniui Stasiui Ankevičiui, dar anais, sovietiniais laikais Vinco Kudirkos gimtinėje — Paežeriuose (Vilkaviškio rajonas) išsaugojusiam senąją tos istorinės sodybos klėtę, joje įsteigus ir puoselėjus Lietuvos himno — Tautiškos giesmės autorius muziejų. Stasys Ankevičius išsaugojo taip pat Vinco Kudirkos asmeninį smuiką, kurio vertė neįkainuojama, ypač dabar, artėjant Lietuvos himno (Tautiškos giesmės) sukūrimo šimtmečiui. Kadangi pats Stasys Ankevičius dėl senyvo amžiaus ir negalios pats negalėjo atvažiuoti į sostinę, medaliu priėmė jo dukte.

Algimantas Antanas
Naujokaitis

Padėka ir atsiveikimas

Kiekvienų metų vasarą viena jos mėnesį *Draugo* kultūrinis priedas neišsina — kartais tai būna liepa, kartais rugpjūtis. Šiais metais šis, rugpjūčio 1 dienos *Draugo* kultūrinio priedo numeris yra paskutinis prieš vasaros pertrauką. Tačiau jis taip pat yra paskutinis šios redaktorės sudėtas, todėl šia proga reikia turbūt parašyti keletą žodžių.

Po šešiolikos metų pasitraukdama iš šio darbo, noriu nuosirdžiai padėkoti visiems *Draugo* priedo bendradarbiams, rašytojams, poetams, literatūros, meno ir muzikos kritikams, knygų recenzentams ir žurnalistams, kurių dėka visą tą laiką *Draugo* priedas gyvavo, o kartais ir suklestėdavo, pavyzdžiui, tuo viena kartą per gyvenimą duotu Lietuvos atgimimo ir nepriklausomybės atkūrimo laiku („Bliss was it at that dawn to be alive...“). Ne mažiau svarbus buvo ir „Drau-

go“ darbuotojai — redaktorės, rinkėjos, korektorės, administratorės, spausdintuvės žmonės. Tik jų pasiaukojimu, darbu ir rūpesčiu ši keturių puslapių *Draugo* dienraščio savaitinė dalis galėjo stengtis padaryti nors ir kuklų įnašą to, ką mes mylime ir galbūt už visą ką pasaulio labiausiai branginame, dėl lei — Lietuvos gerovei, Lietuvos kultūrai, Lietuvos ateitčiai. Norėję pradėti juos vardinti, nes jų tarpe yra tiek brangių žmonių, su kuriais teko per tuos šešiolika metų bendrauti, bet reikia nuo to susilaikyti — sąrašas pasidarytų labai ilgas, ir nenoromis, kas nors būtų praleistas. Bendradarbiai ir *Draugo* pagalbininkai žino, kas jie yra, teptiama jie nuosirdžiausia padėka ir šilčiausiais jiems jausmais. *Draugo* kultūrinis priedas vėl pradės eiti šių metų rugsėjo mėnesį, po Darbo šventės Amerikoje savaitgalio.

Aušra Liulevičienė

Šiame numeryje:

Lietuvos kultūrininkų apdovanojimai • Pasaulio lietuvių dainų šventė • Nuomonės ir pastabos • Jurgio Jankaus „Auksinis vabaliukas“ • Nijolės Jankutės eilėraščiai • AABS konferencija • Knygos

Pasaulio lietuvių dainų šventės atgarsiai

Į „Draugo“ korespondento Lietuvoje Algimanto Antano Naujokaicio klausimus atsako Lietuvos liaudies kultūros centro ir Pasaulio lietuvių dainų šventės direktorius Juozas Mikutavičius

1996 metų Pasaulio lietuvių dainų šventės ženklas

— Kuo skyrėsi ši praėjusių metų Pasaulio lietuvių dainų šventė nuo pirmosios? Repertuaru, jo atlikimo kokybe, šalių, dalyvių skaičiumi ir panašiai?

— Daug kuo skyrėsi, bet toli gražu ne visi tuos skirtumus galėjo pastebėti.

Pirmiausia, po ketverių metų, mes patys gerokai pasikeitėme, užsienio šalyse gyvenantys lietuviai labiau pasitikėjo mūsų tarnybomis. Šioje šventėje, kaip ir 1994-ųjų metų, dalyvavo JAV, Kanados, Argentinos, Australijos, Vokietijos, Lenkijos, Latvijos, Ukrainos, Rusijos Gudių meniniai vienetai. Lyginant su 1994 metų šią šventę papildė Didžiosios Britanijos, Brazilijos, Gruzijos šokėjai ir dainininkai.

Manytiau, kad meninės programos lyginti yra gana sunku. Ir tuometinės, ir šių metų dainų šventės programos turėjo vieno ar kitokių privalumų. Iš esmės tai naujos programos su kitokiais užmanymais ir sprendimais. Pavyzdžiui, Šokių dienas palyginti neįmanoma visiškai lyginti su 1994-ųjų metų programa. Tai buvo visiškai nauja, teatralizuota programa, kurios Lietuvoje dar nebuvo. Ansamblių vakaras visa savo išraiška skyrėsi nuo praėjusios Dainų šventės. Tradiciškai, mano supratimu, buvo Dainų dienos programa, bet ir čia galima surasti daug naujų dalykų. Nudžiugino jaunimo dalies programa, jos repertuaras ir labai kūrybiškas dirigentų darbas, gebėjimas uždegti vaikus, jaunus, įsiskverbti į jų pasaulį.

— Kultūros istorikai teigia, kad kanklės — bene archaisčiausias (seniausias) baltų muzikos instrumentas. Ką galėtumėte pasakyti apie pirmąjį Dainų šventės renginį — kanklių muzikos vakarą?

— Taip, kad kanklės — vienas seniausių muzikos instrumentų tiesos daug, bet kad archaisčiausias, nenorėčiau sutikti, nes dabartinės kanklės nuo tradicinių kanklių skiriasi kaip diena ir naktis. Jos ganėtinai išbulintos ir jomis galima atlikti sudėtingą muziką. Kita vertus, ir pati muzika (su mažomis išimtimis) „Skambekite, kanklės“ vakare buvo kompozitorių profesionalų sukurta. Manytiau, kad tai buvo įsimintinas vakaras, kuriame kankliavo mokslus baigusios kanklininkės, suburtos Linos Naikelienės. Ji ir buvo šio vakaro sumanytoja.

— Ar ne naujiena buvo dainų konkursas „Muzikinis viešbutis“? Kurios dainininkų grupės tapo šio konkurso laureatais? Nepamirškite ir chorų konkurso nugalėtojų. Ką galite pasakyti apie užsienio lietuvių chorų?

Dainų šventė, dainų konkursas „Muzikinis viešbutis“ tarpusavyje labai gražiai dera. Visiškai nesvarbu, į kokią formą daina yra įvelkama. Daina visuomet išliks daina, nes ji yra aukštesnė vertybė.

„Muzikinio viešbutio“ atsiradimas Pasaulio lietuvių dainų šventės programoje buvo ir netikėtai naujas dalykas, ir visais atžvilgiais prasmingas.

Dainų šventės rengėjai visuomet turi galvoti ne tik apie šios puikios tradicijos išlaikymą, bet ir jos dėka daromą didžiulę įtaką žmonėms. Šie abu renginiai skirti dainos išaukštinimui, jos populiarinimui — jie yra skirti žmonėms. Tėvams, vaikams, anūkams, motutėms. Daina padeda žmogui gyventi. Tai puiku!

Man, kaip Pasaulio lietuvių dainų šventės direktoriui, malonu, kad jauni, talentingi dainininkai buvo apdovanojami Dainų šventės medaliu, skirtu Valstybės atkūrimo 80-mečio jubilėjui. Dainų šventės istorijai bei Vinco Kudirkos tautiškos giesmės sukūrimo 100-mečio jubilėjui.

Kitas ne mažiau svarbus — Chorų konkursas, kuris baigėsi kamerinio choro „Brevis“, giedančio Šv. Kazimiero bažnyčioje, pergale (vadovas Gintautas Venislovas). Antrajame ture dar varžėsi Panevėžio moterų choras „Volungė“ (vadovė Gražina Viržonienė) ir Klaipėdos mišrus choras „Aukuras“ (vadovas Alfonsas Vildžiūnas).

Kalbėti apie išievojio chorinius reikalus, o tuo labiau vertinti chorų, yra gana sunku. Tuo labiau, kad ši Pasaulio lietuvių dainų šventė atvažiuo maža dalis dainininkų. Gal tik Australijos choras buvo pilnos sudėties. Manytiau, kad chorai

Pasaulio lietuvių dainų šventės direktorius Juozas Mikutavičius

išievojioje išgyvena tam tikrą krizę.

— Folkloro dieną nuo muzikos ir dainų skambėjo visas Sereikiškių parkas, mūsų senųjų pilii aplinka. Bent trumpai apibūdinkite folkloro dieną. Ar joje dalyvavo lietuviai išievojai? Koks jų išspūdis?

— Folkloro dienoje buvo pristatyta Lietuvos sričių etninės (tradicinės) kultūros mozaika su audimo, pynimo kalvystės, mezgimo ir kitais amatais. Buvo parodyta regionų tautinė virtuvė. Nacionaliniame muziejuje buvo atidaryta taikomojo liaudies meno paroda.

Pažintinė, bendravimo prasme, ši diena buvo pati nuosirdžiausia. Manytiau, kad ir valstybės prezidentas Valdas Adamkus liko patenkintas, apsilankęs Sereikiškių parke. Tai buvo labai nuosirdus, pagarbūs susitikimai su Folkloro dienos dalyviais, lankytojais.

Šioje dienoje dalyvavo dai-

ninkai iš Latvijos, Gruzijos ir Australijos. Sunkoka spręsti apie kitų žmonių patirtus išpučius, bet manau, kad ši diena jų atmintyje išliks ilgai. Kaip ir pati Dainų šventė.

— Kokius užsienio lietuvių ansamblius išskirtumėte Kalnų parke vykusiame koncerte ir šokėjus — šokių dienoje? Kaip įvertintumėte Šokių dienos programą?

— Kalnų parko programoje dalyvavo tik Lietuvoje veikiančių dainų ir šokių ansambliai. Kiek žinau, kituose šiuose mūsų gana populiarius žanrus nepuoselėjamas. Žinoma, išskyrus kažkada išievojioje garsėjusį Mikulskių vadovaujamą Čiurlionio ansamblį.

Šokių dienos programa negalėjo apsieiti be tokių puikių išievojio ansamblių, kaip Toronto „Gintaras“ (vadovaujamo Ritos ir Jono Karasieju), Lemont, Illinois, „Spindulio“ (vadovaujamo Rasos Paskocienės ir Au-

dros Lintakienės), Melbourne, Australijos „Gintaro“ (vadovaujamo Dalios Antanaitienės) bei kitų, gerai paruošusių Šokių dienos programą.

Pati Šokių dienos programa buvo gana įspūdinga. Tai naujas reiškinys Pasaulio dainų šventės istorijoje. Suprantama, vertinimų bus gana įvairių, bet tai, kad tokia sudėtinga tema buvo įprasminama šokio muzikos ir scenografijos pagalba, kad buvo išlaikyta stilinga forma — tai puiku. Tik analizuodami šią Šokių šventę galime surasti būsimos ar būsimų Šokių dienos programų kryptį.

— Įspūdingai skambėjo dainos, pučiamųjų orkestrai Vingio parke. Girdėjosi nauji, jaunų kompozitorių, dirigentų vardai, tarp jų ir etikiškas Darius Polikaitis. Ką galėtumėte pasakyti apie Dainų dieną?

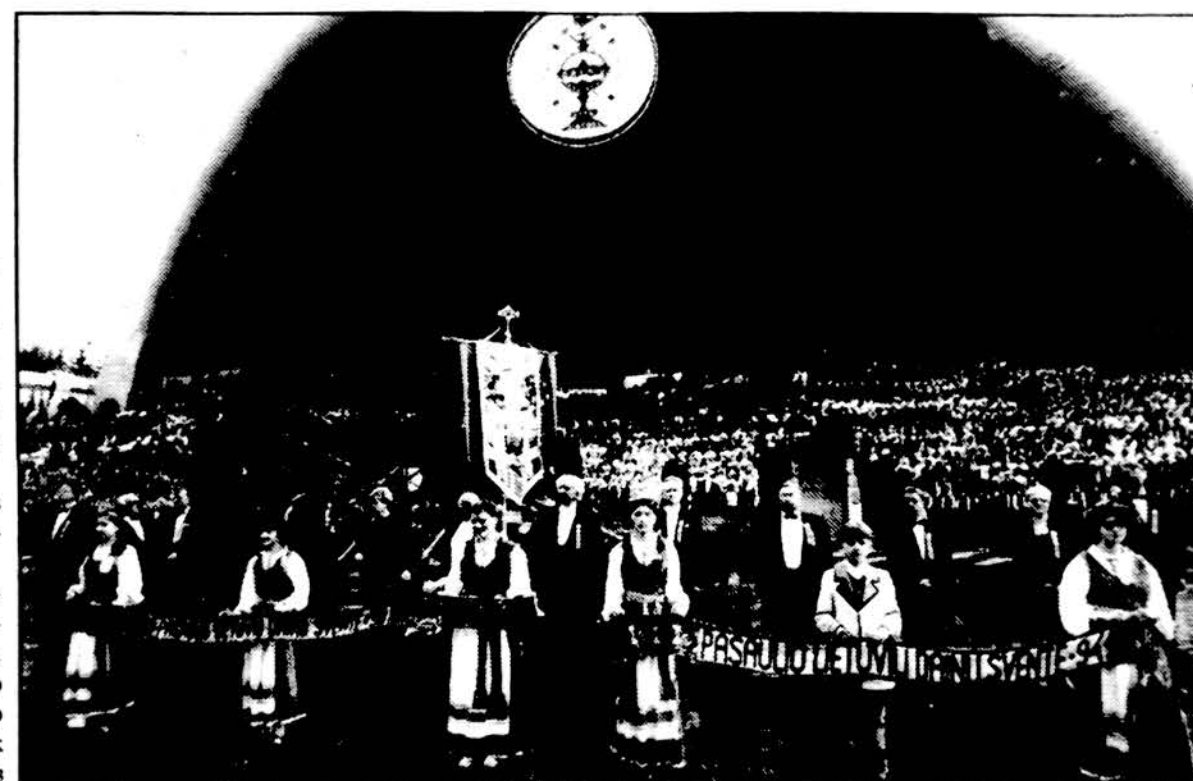
— Buvo labai spalvinga diena su Valstybės dienos renginiais, eitynėmis ir programa Vingio parko estradoje. Vienokių ar kitokių trūkumų buvo, bet svarbiausia — ir atliekų estradoje, ir žiūrovų sektoriuose, visame parke tvyrojo gera, pakili nuotaika. Daina valdo žmonių jausmus, veda savais keliais. Daugybė dainų su puikiomis melodijomis, gerais tektais kiekvieną mintyse apvedžiojo kelis kartus per mūsų mažytę Lietuvą. O vaikams, jaunimui koks išpuolis! Visose Dainų šventės programose jie susitinka su menininkais, iškiliais kultūros žmonėmis.

Suprantama, kad Dainų dienos programa turėjo ir savų trūkumų. Dabar jau aišku, kad ne visi kuriniai pasiteisino. Ateityje to turime išvengti.

— Ar lietingos dienos neatbaidė vilniečių lankyti Dainų šventės renginiuose? Kiek bilietų parduota? Ar šventėje pastebėjote daug užsieniečių, turistų? Ar jau gavote iš užsienio kokių žinių, atsiliepimų apie Pasaulio lietuvių dainų šventę?

— Manytiau, kad kiekvienam žmogui daug reikšmės turi nusiteikimas, kitaip tariant, pasirošimas. Kai esi geros, pakili nuotaikos, tuomet ir lietingas oras nėra toks baisus. Tą

(Nukelta į 2 psl.)

Taip prasidėjo Dainų diena sostinėje, Vingio parke.

Ramūno Viskučio nuotrauka

Pasaulio lietuvių dainų šventės atgarsiai

(Atkelta iš 1 psl.)

įrodė ir vilniečiai bei Vilniaus svečiai savo gausiu renginių lankymu. Į koncertus atėjo su pakilia nuotaika, jie daug prisidėjo prie labai nuoširdžios ir dvasingos atmosferos sukūrimo. Tą labai gerai įvertino visų programų kūrėjai.

Dar nespėjome suskaiciuoti, kiek į kokį renginį bilių pardavėme, bet pagal gautas pajamas matyti, kad lyginant su 1994 metais augimas yra ženklus. Kita vertus, kiek žiurovų buvo Kalnų ir Vingio parkuose, tiesiog, neįmanoma, nusakyti, nes nėra priemonių apsaugoti šiuos renginius nuo žmonių, plustančių be bilių.

Kad žiurovų gerokai padaugėjo iš užsienio šalyse gyvenančių lietuvių, kitų tautybių turistų sąskaita — tai tiesa. Ir tai labai gerai, nes tokius renginius, kaip Pasaulio lietuvių dainų šventė, būtina rodyti visiems užsieniečiams, tame tarpe ir lietuviams. Dainų šventės pagalba mes galime daug ką pasakyti apie savo kraštą, kultūrą, istoriją, puoselėjamas tradicijas, gyvenimo būdą ir kitką.

— Girdėti — vertinimai yra gana palankūs, ir tai paglosto kūrėjų savimeilę.

— Ant Jūsų, Dainų šventės direktoriaus, pečių buvo užkrauta visa atsakomybė už šio didelio ir svarbaus renginio organizavimą. Kaip sekėsi, kokias kliūtis teko įveikti? Ar jautėte paramą iš Prezidento Valdo Adamkaus?

— Patį Dainų šventės vyksmą galima būtų prilyginti galingai mašinai. Nemažai reikia padėti pastangų, kol ją paleidi, bet kai

Lietuvos prezidentas Valdas Adamkus tarp Pasaulio lietuvių dainų šventės folkloro dienos dalyvių. Ramūno Virkūčio nuotrauka

Jį pradeda veikti — sustabdyti neįmanoma.

Žinoma, moralinė parama, iš kur ji bebūtų, tai didžiulė pasipirtis. Tiesiogiai su Prezidentu Valdu Adamkumi aptarinėti kokius nors Dainų šventės reikalus neteko, bet visada jaučiau, kad prezidentūroje vyrųja geroji dvasia. Tą pajutau bendraudamas su Prezidento aplinkos žmonėmis. Mes vieni kitus supratome iš pusės žodžio. O už puikų Dainų švenčių kūrėjų priėmimą prezidentūroje esu labai dėkingas Prezidentui. Jo dėmesingumas kultūros žmonėms, šventės rėmėjams, organizatoriams labai gerai nuteikė darbui. Žmogus toks padaras,

kad jam visur ir visada reikia dėmesio.

Neteko įveikti labai rimtų kliūčių, galinčių sužlugdyti šią didingą kultūros programą, kuri vienodai reikšminga tiek mums, gyvenantiems Lietuvoje, tiek mūsų tautiečiams kitose valstybėse. Tačiau abejingumo, menko supratimo arba visiško nesupratimo Dainų šventės reikšmės — kaip dvasinio pagrindo, vienijančio žmones, buvo pakankamai. Matyt, mes jau tokia tauta. Susidaro įspūdis, kad dar yra pakankamai žmonių, kuriems neigti — žymiai patogiau, nei teigti.

— Per Dainų švenčių ruošimą nuo pat 1990 metų Jūs ben-

draujate su kitose šalyse gyvenančiais ir dirbančiais lietuvių meninių vienetų vadovais, dalyviais, kitais kultūros žmonėmis. Ką Jums ir Jūsų Kultūros centrui duoda šis bendravimas?

Mūsų — kultūros specialistų — bendravimas yra darbinio pobūdžio. Mes keičiamės nuomonėmis apie egzistuojančias problemas Temos gana įprastos — mėgėjų kūrybos puoselėjimas, jaunimo auklėjimas, švenčių, seminarų, kursų veikla, žanrų išlikimo problemos ir kt. Tai svarbūs dalykai, ne vien nuo kultūros žmonių priklausantys, bet nuo šių temų atitrūkti nepavyksta.

Kita bendravimo sritis — tai išsivijojus meninių vienetų dalyvavimas Pasaulio lietuvių dainų švenčių programose. 1990 metų Dainų šventėje dalyvavo tik „Grandinėle“ iš Cleveland'o ir dar kelios šokėjų poros iš Argentinos. 1994 ir 1998 metų Pasaulio lietuvių dainų šventėse dalyvavo virš tūkstančio išsivijojus šokėjų ir dainininkų. Daug kas pastebi, kad Dainų šventės atlieka labai kilnią misiją vienijant tautą.

Užsimezgusi draugystė tarp šokių, chorų vadovų, patį dalyvių leidžia geriau suprasti vieniems kitus, prisidėti prie kultūros tapatumo išsaugojimo. Kanadoje, Amerikoje, Australijoje, Lenkijoje ir kituose kraštuose rengiamos dainų, šokių šventės yra žmonių subrandintos vertybės, saugančios tautinę dvasią ir mūsų visų vienybę. Tai tartum maži upeliukai įsielijantys į didingą upę.

Naudodamasis proga, noriu Lietuvos liaudies kultūros centro, Dainų švenčių fondo vardu nuoširdžiai padėkoti „Rambyno“ (Omaha, Nebraska, JAV), „Dainavos“ (Philadelphia, Pennsylvania, JAV), „Dainavos“ (Čikaga), Lietuvių operos, Palaimintojo Jurgio Matulio misijos (Lemont, Illinois), „Aušros vartų“ (Hamilton, Ontario, Kanada) chorams ir dainininkams, o taip pat šokių ansambliams „Klumpe“ (Wisconsin, JAV), „Grandis“ (Čikaga), „Spindulys“ (Lemont, Illinois), „Žilvinas“ (Philadelphia), „Samburis“ (Boston), „Gintaras“ (Toronto) vadovams ir veikėjams už jų paaukotą darbą.

Atskirai noriu padėkoti visiems chorų, šokių vadovams, atlikėjams už labai rimtą jų požiūrį į pasirinktą veiklos sritį, už profesionalų darbą rengiant Pasaulio lietuvių dainų šventės programas.

Iki pasimatymo Vilniuje 2002-aisiais metais!

Nuomonės ir pastabos

Skaitykime ir dalinkimės mintimis apie Dievo baudžiamą Lietuvą

Kalbininkas — kalbotyros specialistas, neklystantis savo parašytuose žodiuose, profesorius Antanas Klimas, nuvažiuavęs į iš komunistinės okupacijos išsilaisvinusią Lietuvą, rado ją:

„geresnę ir gražesnę (nei jis buvo galvojęs): labai geri keliai, nėra nė vieno šiaudinio stogo, laukai visi ir visur rūpestingai įdirbti ir apseti, beveik visos sodybos tvarkingos, apsuptos nemažų sodelių. Laukuose ir pievose visur gausi gražių karvių bandos, Lietuvos miestai atrodė gana gražiai: švarūs, daug medžių, gėlių... Krautuose eilių niekur nesimatė, jose buvo visko: mėsos, kiaušinių, dešrų, duonos, įvairių pieno produktų“.

Kaip poezijos mėgėjas, profesorius Klimas galėjo bene Mykolo Vaitkaus žodžiais (kurios jis tikrai yra buvęs skaitęs) reikšti padėką Dievui už pavasarį gražumą stebuklingą ir dosnų taip gausingą.

Tačiau, kai profesorius, šešis kartus lankęs Lietuvoje, dabar randa baisiai suniokotą ir suniekintą Lietuvos kaimą, recenzuodamas poeto Justino Marcinkevičiaus poezijos knygą *Žingsnis*, poeto dėkojimą už rudeninį saulės spindulį ėmėsi nuo skaitytojų nuslepti, išreikšdamas nepasitenkinimą, kodėl poetas jį (tą eilėraštį) knygon išleido. Betgi *Draugo* redakcija, nenorėdama skaitytojų apvilti, eilėraštį su pluoštu kitų išspausdino įkandinė Klimo recenzijos.

P.S. Priedu atšvaitus:
1. Profesorius Antano Klimo „Keleivio pastabos: žydinčio pavasario Lietuvoje“ iš *Tėviškės žiburių* (1991.7.23, Nr. 30);

2. Antano Klimo „Graudus atsisveikinimas su tėviške“ (*Draugas*, 1998 m. birželio 27 d. Nr. 125) su pluoštu Justino Marcinkevičiaus eilėraščių.

3. Literatūros mokslininko ir kritiko Vytauto Kubiliaus straipsnis „Lietuvos inteligentija posovietinėje erdvėje“, spausdintas *Draugo* priede kartu su profesorius Antano Klimo recenzija Justino Marcinkevičiaus knygos *Žingsnis*.

Kam tik šis straipsnių rinkinys pateks į rankas, nagrinėkite visi, bandydami surasti už ką Lietuva yra Dievo baudžiama.

A.A. Simmons
Chicago, Illinois

Ričardo Šileikos nuotrauka

Ričardo Šileikos nuotrauka

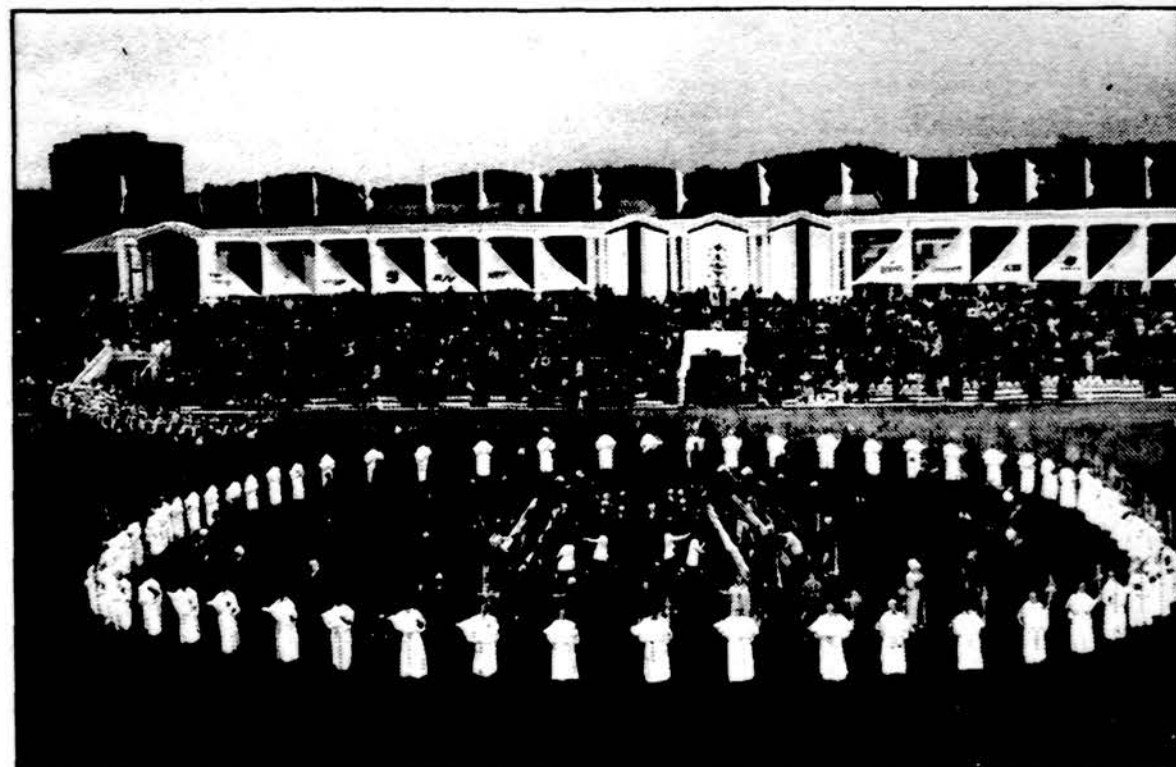
Pasaulio lietuvių dainų šventės atidarymas prie prezidentūros rūmų Vilniuje 1998 m. liepos 3 d. Priekyje — šventės vėliava pakelė šios šventės dalyviai. Už jų stovi Lietuvos prezidentas Valdas Adamkus ir šventės direktorius Juozas Mikutavičius.

Ramūno Virkūčio nuotrauka

Pasaulio lietuvių dainų šventės folkloro diena — Varenos rajono dainininkai Sereikiškių parke.

Ramūno Virkūčio nuotrauka

Šokių diena Vilniaus Žalgirio stadione.

Ramūno Virkūčio nuotrauka

Iš auksinės plunksnos — „Aukšinis vabaliukas“

NIJOLĖ JANKUTĖ

Yra toks senas kupiškėniškas žodis — uturoti, t. y. ilgai, ramiai ką nors pasakoti, pasisėkanti su klausytojais. Tamsūs rudens vakarai, kai už langų striubauja vėjas, taškydamas pirmąjį dreblį, šilto trobo prie žibalinės verpiant, pančius vejant, kojines adant būdavo geriausia pasituroti.

Užstalę pasakorius sekdamas pasakas, būtas ir nebūtas istorijas. Vaikai ant pečiaus, tylūs kaip pelės po šluota, klausydavo, o suaugusieji protarpiais įsijungdavo į pasakojimo srautą, pridėdami savo komentarus. Ir taip visi uturodavo, kol lempa, degalui nusekus, imdavo blūsciot...

Šis, labai tolimoje praeityje nusikendusias, uturonės vaizdas vėl išnyra, skaitant 1997 metais Vilniuje puošniai išleistą Jurgio Jankaus *Aukšinių vabaliukų*.

Kad Jankus yra mūsų pasakorius „par excellence“, įrodinėti nereikia. Pradedant jo pirmą knygą *Egzaminai*, keliaujant per nepakartojamą *Naktis ant morų* ar „Velnio bala“ puslapius, Jankaus — pasakotojo talentas patraukia, užburia ir prižiū.

Bet Jankus pasakoja ne tik suaugusiems. Ne mažai knygų autorius parašė vaikams. Kas iš mūsų, viduramžių, nesizavėjo *Vientautų berniukais*, *Po raganos kirviu*, *Pirmuoju rūpėčiu*? Todėl dvigubai malonu, kad Lietuva pagerbė šį rašytoją korifejų, išleidama jo pasakų rinkinį.

Aukšinių vabaliukų sudaro 15 įvairiais laikotarpiais parašytų pasakų. Penkios jų, mums Vokietijoje augusiems, pažįstamos iš laukto ir mylėto pokario laikraščio vaikams *Saulutė*, kitos jau sukurtos Amerikos padingėje. Kaip autorius sako, „tėvai neturėjo ką sekt augantiems vaikams, prašydavo ma-

Jurgis Jankus

Vytauto Maželio nuotrauka

nes, ir aš šį tą parašydavau“. Keturių gi pasakų išspausdintos pirmą kartą iš rankraščių.

Ankstyvosios Jankaus pasakos labai artimos tautosakai. Jo kvaili, žmogaus apgaudinėjami velniai, jo raganos, kvailiai, medikčiai ir elgetos — tai senojo Lietuvos kaimo, miškų ir uzburtų balų gyventojai. Jų idėjos ir motyvai — istorijoje nusikendusio romantiškojo so-

džiaus, kur realybė ir pasaka lengvai ir įtikimai persipindavo. Šios pasakos, tikrosios uturonų šnekos, nukreiptos labiau į suaugusiųjų auditoriją. Šiais laikais tokios pasakos žavi pasakotojo sugebėjimu ir domina kurybingai pasiektą liaudies minties ir rašytojo talento sintezę.

Vėlesnės Jankaus pasakos, kaip, pavyzdžiui, titulinė „Aukšinis vabaliukas“, jau turi

mažai tautosakinių bruožų. Jos taikytos vaikiškai auditorijai, todėl ir pagrindiniai veikėjai — vaikai bei suasmeninti jų žaislai. Pasakos švelniai didaktinės: ir realios kasdienybės vaikai, ir jų fantastiški (kalbantys, judantys, galvojančios) žaislai siekia Gėrio, kovoja su Blogiu, jį arba pergudraudami, arba stodami atviro kovon.

Pasakų veiksmas, ar tai prasidėjęs trobeleje, ar tai kambaryje, miške ar lauke, greit nuriša į nuostabias fantazijos šalis: ežero dugną, ažuolo kelmą, žaislų dirbtuvę, padangių debes.

Cia rašytojas-pasakorius atsiskleidžia savo pamėgtame elemente. Jis pasakoja su meile, viską kreipdamas į laimingą pa-baigą. Čia visur ir visada laimi Gėris.

Jankaus žodžiumas — kita gero pasakoriaus savybė. Kiek tose pasakose žodžių, žodelių, žodelių? Kiek žavių mazybinių daiktavardžių formų? Gaila tik, kad jau reti išsivijus vaikai galės juos perprasti ir jų skambesiu džiaugtis. Lietuvos vaikams šios pasakos bus žymiai artimesnės.

Apie *Aukšinių vabaliukų* kalbant, būtų nuodėmė tylėti apie iliustracijas. Kiekviena jų — pasaka pasakoje. Spalvomis iliustracijomis neperkrautos — tik rugelės melsvumas ir šviesaus šokolado rusvumas. Bet, o, kaip jos kalba! Nuo ūsoto dėdės viršelyje (ant jo kepurės telpa visas bažnytkaimis!) iki didžiakes pelėdos nešančios meškiuką Žaliuką pas sergancią Aldutę, nuo katinio Murksio, lošiančio kortomis su kiškiu Veidrodėliu, iki mažiausių užsklandų (kiekviena jų gali būti atskira iliustracija), dailininkė Diana Radavičiūtė šioms pasakoms davė karališką drabužių.

Aukšinių vabaliukų užvertiant, negali nesistebėti, kaip, mes lietuviai, esame palaiminti kurybingais menininkais visose meno srityse. Menininkais, kaip rašytojas Jurgis Jankus, iš kurio „90-metės plunksnos“ tebeplaukia brangūs lietuviškas žodis.

Nijolė Jankutė

KELIONĖ

Nijolė Jankutė Užubalienė

Onos Pajėdaitės nuotrauka

Ta šviesioji — tai Alpha Centauri, Sako bendrakeleivis. Jis astronomas. Apačioj — ramus vandenynas. Dar esu tavo paralelė.

Visgi didelė Žemė... Bet aš vėl pas tave, Kaip vaiduoklis sėdžiu ant laiptų Ir žiūriu į Alpha Centauri.

Tartum durklas saulė į veidą — Rytas kitą pusę Žemės. O aš ginčijuos su astronomu, Kad mintis greitesnė už šviesą...

ILGESIO PAMOKOS

*Dvi suglaustos kėdės ant gonkų
Dar gurgžda — sudie!
O tu jau toli...
Tiktai kvepalų aromatas,
Neišgerta kava
Ir laikrodžio greitos rodyklės.
Pavartyti vaikystės albumai,
Nusikintas erškėtožės žiedas...*

*Taip mažai tekalbėta,
Dar mažiau pasakyta.
Tolis tartum pūkai sugeria žodžius.
Tik sudrėksta veidai,
Tik paglostomos rankos.*

*Vėl iš pradžių laukimas,
Kalendorių dienų užbraukimas...
Su ilgesiu dar neišmokau gyventi.*

*Diena kaip medis — kiekvienoj šakoj
Lyg paukščiai valandos sutūpę.
Sugaudęs laikrodžio dėžutę apvalion
Jas vakaras nukrės į upę.*

*Ir gaila bus to medžio, tos dienos,
Kuriai tiek valandų giedojai!
Naktis ateis rami, sustos,
Kaip ta širdis, kur abejojo...*

ATRADIMAS

*Žilvičio žalios šakos dega
Vandens atšaukusių liepsnom.
Ir kaip nesudega tas medis,
Apkritęs žiežirbom karštom!*

*Einu artyn basa kaip Mozė —
ar tu čia, Viešpatie, esi?
Širdis mana tave parodė
Vandens ir oro spindesį...*

AABS konferencija Bloomington, Indiana

RAMUNĖ KUBILIŪTĖ

Šešioliktoji baltistikos konferencija vyko birželio 19–21 dienomis Indiana universitete, Bloomington, Indianoje. Konferencijos rengėjai, Association for the Advancement of Baltic Studies (AABS). Konferencija gvildeno baltistikos temas ir reikalus iš tarptautinės perspektyvos („Baltic Issues in International Perspectives“). Maždaug 270 dalyvių iš viso pasaulio pristatė 120 temų, dalyvavo simpoziumuose, diskusijose. Dalyviai suplaukė iš Lietuvos, Latvijos, Estijos, JAV, Kanados, Meksikos, Islandijos, Švedijos, Australijos, Vokietijos, Anglijos, Prancūzijos. Sesijos paskirstytos įvairiomis temomis — istorija, politiniai mokslai, ekonomika, geografija, kultura ir estetika, literatūra, lingvistika. Kaip paprastai, šioje konferencijoje vyko ir studentų darbų sekcija, nes AABS stipendijomis remia įvairių sričių studentų magistrų, daktarato ir šiaip projektų rezultatų pristatymus konferencijoje. Pranešimai ir pokalbiai beveik be išimties vyko anglų kalba.

Kelios sesijos vyko tuo pačiu metu, tai reikėjo pasirinkti, kurioje sesijoje dalyvauti ir kurių kalbėtojų klausyti. Kai kuriais atvejais, kaip ir praityje, konferencijų sekcijų priimti ir programoje įrašyti nepasirodė Bloomington'e. Kai kuriais at-

Ona Lipeikaite
Ievos Naginskaitės portretas, 1963

Iš parodos Lietuvos dailininkų sąjungos suvažiavime šiuo metu pavašari Vilniuje

vejas jų paruoštus pranešimus skaitė kiti.

Konferencijos žiupsneliai

Estetikos, kultūros ir komunikacijos sekcijoje buvo progų išgirsti pranešimų ir dalyvauti apvalaus stalo diskusijose. Teko išgirsti apie folkloristų sunkumus sovietų okupacijos laikais. Bandoma prisiminti ištremtųjų rolę istorijos raidoje. Šiuo metu

Lietuvoje galvojama Rumšiške-se statyti Sibirian išvežtųjų namus, o taip pat ir Scranton, Pennsylvania JAV lietuvių namus. Lietuvos kryžkelių kryžiai turėjo estetinę ir politinę jėgą. Sesijoje apie šių naujų nepriklausomybės laikų identiteto klausimus buvo kalbama apie Anglijos išeivius, apie jaunosios kartos latves kanadietes, apie turizmą keliuose Estijos istorijos etapuose, ir apie folkloro festivalių rolę Latvijoje, Estijoje ir Lietuvoje.

Literatūros sesijos šioje konferencijoje buvo šiek tiek mažesnės, negu praityje. Jose šį kartą buvo įpinta ir prisiminimų („narratives“) populiarėjimas — Sibiro tremtinių prisiminimai, Antrojo Pasaulinio karo pabėgėlių prisiminimai. Vyravo moterų memuarų ir prisiminimų pristatymai, bet romanų analizės buvo įvairesnės. Lietuvos Dalios Grinkevičiūtės prisiminimai buvo pristatyti ir Gavilio romanas buvo analizuotas.

Istorijos sesijose šį kartą buvo gvildenamos Antrojo Pasaulinio karo laikotarpis — Vokietija, naciai, ir lenkai Vilniuje. Viduramžių istorija, pilietybė ir mažumos taip pat buvo diskutuojamos. Didelio dėmesio gavo Islandijos akademikas, kuris analizavo savo krašto paramą Baltijos valstybių laisvės siekiam pasaulinės diplomatijos sluoksniuose 1990–91 metais.

Politinių mokslų sekcijoje bu-

vo gvildinama Baltijos valstybių saugumas, rusų integracija, Estijoje per šeštadienines mokymus, slapstosios policijos archyvai Baltijos valstybėse, pilietybė, tautinių mažumų, etninio identiteto klausimai.

Prekybos sesijoje diskutuojama nauja studentų karta Baltijos šalyse, įmonių nuomonės apie investavimą Baltijos valstybėse. Buvo apibūdinta apokausė, kurioje išaiškėjo, kokios Skandinavijos bendrovės yra įsikūrusios kuriose kraštuose, kokius sunkumus ir ateities perspektyvas jos mato.

Demokratijos reformos sesijoje gvildenami aptarnavimo kadrai (ypat Lietuvoje), teisės sistemos tradicijos Estijoje, ir pavyzdžiai, kaip dar kol kas policijos laboratorijos nesilaiko pasaulinių kokybės patikrinimo standartų ir darbuotojų kvalifikacijos paruošimo.

Vyko lingvistikos ir studentų sekcijos. Kai kurie pristatymai lyg gal ir netiko tose apibendrinantose sesijose, kuriose jie atsirado. Pavyzdžiui, idomu buvo užtikti istorijos sesijoje išgirsti pristatymą apie latvių dainų simbolizmą įrodant užverbavimą, patirtas į dvarų šeimininkus.

Kai kurie pristatymai apie šių dienų gyvenimą ir rezultatus savo realizmu privertė tikrai pagalvoti. Viename pristatyme apibūdinami Anglijos pensijos amžiaus pabaltiečių pasiaukimai, kaip jie priimami grįžę i

gimtuosius kraštus — tai jau ne jų namai. Viename pristatyme apie moterų sveikatos priežiūrą Latvijoje buvo įrodyta, kad pažangos dar reikia. Sveikatos darbuotojai kai kuriose klinikose dar negerbia savo pacientų,

moterys dalinasi savo skaudžiais pergyvenimais gimdant savo vaikus. Kitame pristatyme teko girdėti apie užsienio ben-droves, kurios nori gyvuoti Baltijos valstybėse. Jos patyrė, kad se dar negerbia savo pacientų,

(pavyzdžiui mafijai). Jos jautresnės Baltijos kraštų valdžių finansiniams patikrinimams, nes seka tarptautinius sąskaitų standartus ir retiau veda dviejų buhalterijos knygų sistemas. Jeigu nori toliau gyvuoti, užmoka joms užmestus mokesčius ir dažnai turi persiorientuoti keičiantis įstatymams, kurie jas vargina. Diskusijos kilo sesijoje, kur buvo apibūdintas buvusiųjų slapstosios policijos (KGB) archyvų bei senų partijų atstovų likimas po visą rytinę ir centrinę Europą. Archyvų išgabenimas, išlaikymas, likvidavimas ir prieinamumas paveikia valdančius sluoksnius, krašto reformas ir savarankiškumą, senosios tvarkos ar naujos įvedinimą, krašto ekonominę ateitį. Pagaliau, dar kitame pristatyme idomu akademiškai patirti mūsų Baltijos kraštų turizmo veidą ir tikslus, atsižvelgiant į politinių etapų įtaką. Naudojant Estijos pavyzdį — kaip 1930 ar dabar apibūdinama Estija būsimeis turistams? Ar ją dabar pristatyti kaip baltų kraštą, kaip viduramžių istorijos palikuonį, Rusijos įtakos paveldėjantį kraštą, ar kaip natūralų kraštą, kurio ekologija, gamta ir kaimai turistams gali būti patrauklūs?

Kiti konferencijos momentai

Literatūros vakaras atšventė AABS trisdešimtąjį gimtadienį. Prieš programą — susipažinimo vakaras, kurio metu valgėme ir klausėmės senų latvių muzikos

Gintaras Martinionis

Iš parodos Lietuvos dailininkų sąjungos suvažiavime šiuo metu pavašari Vilniuje

Ledų valgytoja, 1992
100 x 90 cm

(Nukelta į 4 psl.)

Knygos ...

• **GERVĖČIŲ PASAKOS.** Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1997. Parengė Adele Seselskytė. 566 puslapiai. Tiržas — 1500 egzempliorių.

Ši graži, ambicingos apimties knyga yra skiriama šviesiam Norberto Veliaus atminimui. Adele Seselskytės pratarinė skaitant paaiškėja, kokią centrinę rolę Norbertas Velius turėjo Gervėčių tautosakos tyrinėjime. 1970 m. birželio 1–14 d. Lietuvių kalbos ir literatūros institutas kartu su Baltarusijos menotyro, etnografijos ir folkloro institutu surengė tautosakos ekspediciją į Gervėčių apylinkę (ji yra Baltarusijoje, Gardino srityje, Astravo rajone). Ekspedicijai vadovavo Norbertas Velius. Užrašyta 4,386 įvairių lietuvių tautosakos žanrų koriniai, sudaryta 13 stambių tautosakos rinkinių, kuriuose yra 419 pasakų. Tų pačių metų rugpjūčio 2–8 dienomis Norbertas Velius vadovavo Paminklų apsaugos ir kraštotyros draugijos Vilniaus miesto skriaus ekspedicijai į Gervėčių apylinkes. Tais pačiais metais kraštotyryninkų ekspedicijoje dalyvavo ir Lietuvos konservatorijos dėstytojai bei studentai. Jų sudarytuose aštuoniuose rinkiniuose be liaudies dainų randame ir nemažai pasakų, daugiausia su dainuojamaisiais intarpais.

1992 m. liepos 15–25 d. tautosaką Gervėčių apylinkės kaimuose rinko Panevėžio 12-osios vidurinės mokyklos mokiniai. Ekspedicijai vadovavo mokytoja Irena Savickienė, o kartu keliavo ir jaunieji rinkėjai patarė Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto vyresnioji moksline direktorė Adele Seselskytė. Įdomu, kad jos sudarytame ekspedicijos rinkinyje yra penkios pasakos, užrašytos iš tų pačių pateiktųjų kaip prieš 23 metus. Vėlesnieji jų pasakoti tekstai aiškiai rodo pasakų nykstant.

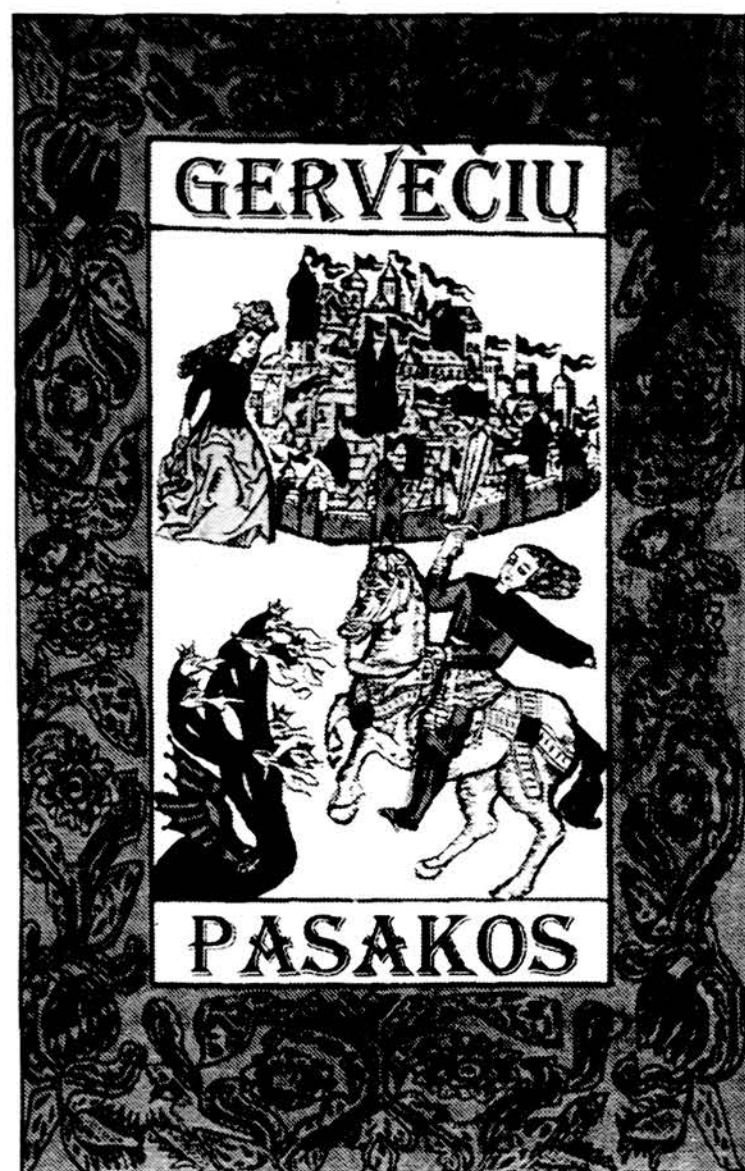
Visa Gervėčių apylinkėje surinkta lietuvių tautosaka saugoma Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto ir Muzikos akademijos rankraštytų fonduose. Tuose rankraštytiniuose rinkiniuose yra per 660 pasakų.

Leidinių „Gervėčių pasakos“ siekiama supažindinti etnologus, istorikus, kalbininkus, kitų sričių specialistus ir skaitytojus su apylinkės pasakų tradicija, jos žanrų įvairove, korinių turinio ir formos savitumais, archajiška vietine tarpe. Knygą sudaro 194 koriniai.

Pasakos suskirstytos geografiniu principu: pateikiama pagal kaimus. Pradedama tais, kuriuose daugiausia užrašyta tekstų. Leidinio skirčiai turi atitinkamą Gervėčių kaimų pavadinimus. Skirčiuose koriniai grupuojami pagal pateiktąjį.

Leidinyje yra mokslinis, tad stengiamasi jame išlaikyti tekstų autentiškumą, jų užrašymo tikslumą. Medžiaga pateikiama remiantis archyvu rankraščiais, išlaikant rytų aukštųjų vilniškių (arba rytų dūokų) pietinės dalies tarpe būdingos leksikos, morfologijos ir sintaksės formas, fonetikos ypatybes. Visų gervėčių kalba dėl ilgų dešimtmečių trukusios izoliacijos smarkiai paveikta vietinių gudų (baltarusių) tarpe, tačiau — lietuvių bendrinės kalbos. Tad ir pasakotojų kalboje daug slavizmo. Jie aiškiniami žodynyje, kurį sudarė Adele Seselskytė ir Aloyzas Vildugiris. Pasakų dainuojamųjų intarpų melodijas parengė Žilvė Ramoškaitė-Sverdiolienė. Puošnų viršelį apipavidalino dailininkė Ramunė Veliuvienė.

• **Albertas Juška. MAŽOSIOS LIETUVOS RAŽNYČIA XVI–XX AMŽIUJE.** Mažosios Lietuvos fondo XVI leidinis Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 1997. Redagavo Albinas Drukteinis. Dailininkas Algis Klisavičius. 782 puslapiai. Tiržas — 650 egzempliorių.

dos universiteto leidykla, 1997. Redagavo Albinas Drukteinis. Dailininkas Algis Klisavičius. 782 puslapiai. Tiržas — 650 egzempliorių.

Knygoje apžvelgiama Mažosios Lietuvos Bažnyčios iki mūsų dienų. Primenamos lietuvių genties susiformavimo, liuteroniškųjų priemonių aplinkybės, charakterizuojama religinė literatūra, 162 parapijų dvasininkų pastoracinė kultūrinė veikla, pastangos išsaugoti gimtąją kalbą.

Pratarime autorius komentuoja vokiečių istorikų darbus: „Mažosios Lietuvos evangelikų liuteronų Bažnyčios raidą įvairiu laiku yra nagrinėję vokiečiai Danielius Heinrichas Arnoldas, Alfredas Boettcheris, Agathonas Harnochas, Christophoras Hartknochas, Wilhelmas Hubatschas, Franzas Tetzneris, lietuviai Kristupas Gydaitis, Vilijus Gaigalaitis, Bronius Kvietys ir kt. Užfiksavę parapijų steigimo, maldos namų statybos datas, čia dirbusių dvasininkų pavardes bei reikšmingiausius bendruomenių dvasinio gyvenimo žodžius: „Nežvelki į Tėvyne svetimųjų akimis — jie peikia, kas ne jų“. Mums labai svarbu įvertinti Mažosios Lietuvos liuteronų pastangas išsaugoti gim-

tąją kalbą, nustatyti, kurią Klaipėdos, Tilžės, Ragainės, Įsruties apygardose įkurtųjų liuteroniškųjų parapijų dalį sudarė liuteroniškosios bendruomenės, kas per ilgus šimtmečius padėjo jiems išsaugoti tautinę savastį, kaip ilgainiui kito, mažėjo čia senųjų šio krašto gyvenimo skaičius. Kita esminė išvardytųjų autorių bėda — jų nagrinėjamas laikotarpis baigiasi XIX šimtmėčiu. O jų religinis gyvenimas nenutrūko ne tik tarpukario metais, bet ir po Antrojo pasaulinio karo. Sovietinio genocido laikotarpiu visoms konfesijoms buvo sunku, bet keliai kartų sunkiau negausiai, kvalifikuotų dvasininkų netekusiai Evangelikajai bendruomenei. Neturi būti pamiršta ši be galo sunki, alinanti liuteroniškosios Bažnyčios kova už teisę išlikti!“

Autorius paaiškina, kaip knyga sutvarkyta: „Pirmasis skyrius — „Mažosios Lietuvos susidarymas“ primena liuteroniškų savitos etninės žmonių bendrijos, susiformavimo aplinkybes. Be šių žinių būtų sunku suvokti liuteroniškosios Bažnyčios plėtotę šiame krašte. II–VIII skyriose apžvelgiama parapijų steigimo, bažnyčių statybos seka, dvasininkų rengimas, religinė literatūra. Pastarajai skirta itin daug dėmesio: Mažoji Lietuva — knygos, spausdinto žodžio lopšys. Liuteroniškoji Bažnyčia neįsivaizduojama ir be surinkiminių veiklos. Nagrinėjant ją, stengiasi išvystyti pietizmo specifika Mažosioje Lietuvoje, ateinančioms kartoms išsaugoti žymiausių surinkiminių — sakytojų atminimą. Toliau išskirti skyriuose pasakojama apie pastoracinę Bažnyčios veiklą tragiškiausiu šio krašto istorijos — Antrojo pasaulinio karo bei pokario — laikotarpiu. Antrąją knygos dalį sudaro Mažosios Lietuvos parapijų istorijos. Plačiau ar siauriau apibūdinta 162-jų bendruomenių raida, čia dirbę dvasininkai, jų įnašas į krašto dvasinę kultūrą.“

• **Bronė Lukauskaitė. PO RAŠOJANČIŲ MEDŽIŲ.** Kaunas: Atmintis, 1997. Ilustracijos Ignas Grigaliūnaitis. 96 puslapiai. Tiržas — 500 egzempliorių.

Eileraščių rinkinys padalintas į keturias dalis: O lūkestis

tikras, Ledonėsis, Sugrėbkit lapkričius, Nakties gomurį. Kiekvienas skyrius įvedamas dailininkės piešiniu. Autorė įstengia naudoti senąją dainų kalbą labai aktualiom dabarties temom (53 puslapyje):

Gydo — pragydo laukus ir kryžius, svetur atgule, namo sugrįžę.

Sedo — susedo už balto stalo, nuplove gedą, atgavo amą.

Lijo — prilijo dalybų švino... Saugok, žalteli, žemę — žemyną.

• **Aleksandras Vitkus. LIETUVOS ISTORIJS CHRONOLOGIA.** Kaunas: Varpas, 1996. Dailininkas G. Pempė. 344 puslapiai. Tiržas — 5,000 egzempliorių.

Leidėjų santrauka sako: Si knyga apima įvykius nuo pirmųjų gyventojų pasirodymo Lietuvos teritorijoje iki 1795 metų, kai Lietuvos Didžioji kunigaikštystė buvo įjungta į Rusijos imperijos sudėtį. Tai parankinė knyga istorikams, istorijos mokytojams, visiems, kurie neabejingi savo tautos kultūrai.

Autorius apie save taip rašo: „Gimiau 1946 metais Kaune. Baigiau Kauno medicinos institutą (dabar akademija). Čia ir dirbu docentu. Tėvas yra išleides kelias knygas istorine tematika. Tai sudomino ir mane. Daug istorinių straipsnių esu paskelbęs žurnale „Mokslas ir gyvenimas“, laikraštyje „Vortuta“ ir kt. Ši knyga taip pat gimė iš meilės Lietuvos nepartojamajai istorijai. Tikiau, kad ji sudomins bendrojo lavinimo moksleivius, akademinį jaunimą, istorikus.“

Juozas Skomskis „Dienoje“ rašo, kad Aleksandrui Vitkui buvusi lemtinga viena išvyka į Vengriją, kurios metu į jo rankas pakliuvo medžiaga apie tai, kaip jogailaičiai buvo įrašyti į Vengrijos karaliaus karoną. Tai buvo 1992 metais. O praėjusiais metais „Skomanto“ leidyklos pasikyrė istorijai. Lietuva, nors būdama turtinga įvykių, tačiau iki šiol neturėjo vientiso jų išdėstymo (chronologijos). Pasi-taiko, kad įvairių autorių parašytose knygoje, vadoveliuose nurodomos skirtingos datos, dažnai visai nenurodomi šaltiniai. Todėl Aleksandras Vitkus išleide sau tikslą — sudaryti tą įvykių chronologiją, kuri būtų kaip Lietuvos istorijos įvykių bei datų enciklopedija, prieinama visiems.

• **Algirdas Azubalis. MATEMATIKA LIETUVIŠKOJE MOKYKLOJE (XIX A. PR. — 1940 M.).** Habilitacinis darbas socialinių mokslų (edukologijos) habilituoto daktaro laipsniui įgyti. Vilnius: Vilniaus Technikos Universitetas, 1995. 96 puslapiai.

Kukli, bet įdomi, mažą knygutę apie tai, kaip Lietuvoje vystėsi matematikos pedagogika. Autorius mato keturis etapus.

Pirmajame (iki 1864 m.) parapišose mokyklose bei bakaloriuose mokytą skaityti, kai kur ir rašyti lietuviškai. Pasirodė nemaža elementorių. Tačiau nepavyko išleisti lietuviško aritmetikos vadovėlio (nors buvo parengti du), nes Vilniaus švietimo apygardos susibūrė nuosekliai Edukacinės komisijos tradicijai tęsėjai lenkų šovnistai, sutikdami, kad lietuviški elementoriai reikalingi. kitus dalykus reikalavo mokytį lenkiškai.

Antrajame etape (1864–1904) pradėjo formuotis gausesnė lietuvių inteligentija, o su ja — lietuviška pedagoginė mintis. Slaptosios daraktorių mokyklose teko dirbti kur kas sunkesniais sąlygomis, negu pirmojo etapo lietuviškose mokyklose, tačiau vis labiau juntamas poreikis taikyti įvairius mokymo metodus, mokytį daugiau dalykų, jų tarpe — ir aritmetikos. Jau bandyta formuluoti aritmetikos mokymo tikslus, siesti mokymą su gyvenimu, taikyti probleminio mokymo ele-

• **Alfonas Nyka-Niliūnas. DIENORAŠČIO FRAGMENTAI 1938–1970.** Chicago: Algimanto Mackaus Knygų Leidimo Fondas, 1998. Apipavidalinimas Henrietos Vepštenės. 543 puslapiai. Tiržas

— 600 egzempliorių.

Gyvo žmogaus dienoraščių atspausdinimas surištas su aiškia dilema. Šią dilemą autorius bando išspręsti pastaba knygos pradžioje: „Skelbiamieji dienoraščio fragmentai (išskyrus dėl tam tikrų priežasčių praleistus įrašus arba jų dalis) yra ne atranka, bet visa, kas iš lieči-mojo laikotarpio išliko.“ Skaitytojas elegantiškai perspėjamas: spausdinami tekstai yra nepilni. Ta pastaba literatūrinės kūrinio vertės nesumažina, bet perspėja skaitytoją knygą nelai-kyti istoriniu dokumentu. Ateities istorikų vardu reikia melsti autorius, kad dienoraščius atiduotų archyvu saugoti, o mes galime skonis šiais, kad ir nepilniais, bet su autoriaus dabartinėmis pastabomis taikliai komentuoti tekstais. Pavyzdžiui, 75-ame puslapyje, kuriame stebisi 1944 metų jaunū savimi, kuris per daug negalvodamas apie galimas pasekas rašo apie konspiracinę veiklą kaip dramų kritikas apie blogai sukirptą scenos veiklą.

Kai kurie dienoraščio įrašai yra atbaigtos istorijos. Štai vienas iš jų, 1944 metų vasarą:

Liepos 16
Naktį / prieš užmiegant

Tuoju po vidurdienio iš Jonavos pusės sovietų artilerija ėmė apšaudyti Kauno aerodromą. Galėjai sėkti netoliese prašvilpiantių svedinių evoliuciją iki jų sprogių Aleksote. Prieš pat vakarą kanonada netikėtai nutilo, ir ją netrukus pakeitė taikingas vasaros nakties koncertas. Apie vienuoliktą kažkas pasibeldė į langą. Nuejau pažūrėti. Lauke stovėjo vokiečių kar-eivis, kokių dvidešimties metų šviesiaplaukis jaunuolis su šauktuvu per petį ir lūpine armo-nikele rankose. Jis mandagiai atsiprašė už sutrukdymą. Pasijū- buvusi lemtinga viena išvyka į Vengriją, kurios metu į jo rankas pakliuvo medžiaga apie tai, kaip jogailaičiai buvo įrašyti į Vengrijos karaliaus karoną. Tai buvo 1992 metais. O praėjusiais metais „Skomanto“ leidyklos pasikyrė istorijai. Lietuva, nors būdama turtinga įvykių, tačiau iki šiol neturėjo vientiso jų išdėstymo (chronologijos). Pasi-taiko, kad įvairių autorių parašytose knygoje, vadoveliuose nurodomos skirtingos datos, dažnai visai nenurodomi šaltiniai. Todėl Aleksandras Vitkus išleide sau tikslą — sudaryti tą įvykių chronologiją, kuri būtų kaip Lietuvos istorijos įvykių bei datų enciklopedija, prieinama visiems.

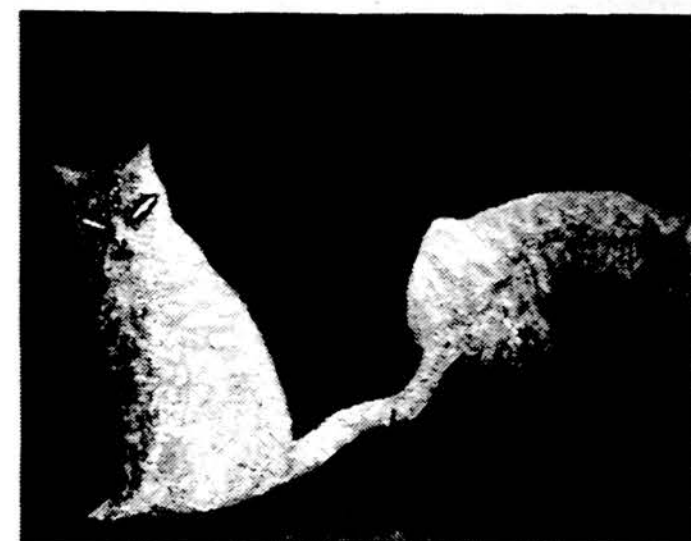
• **Algirdas Azubalis. MATEMATIKA LIETUVIŠKOJE MOKYKLOJE (XIX A. PR. — 1940 M.).** Habilitacinis darbas socialinių mokslų (edukologijos) habilituoto daktaro laipsniui įgyti. Vilnius: Vilniaus Technikos Universitetas, 1995. 96 puslapiai.

Kukli, bet įdomi, mažą knygutę apie tai, kaip Lietuvoje vystėsi matematikos pedagogika. Autorius mato keturis etapus.

Pirmajame (iki 1864 m.) parapišose mokyklose bei bakaloriuose mokytą skaityti, kai kur ir rašyti lietuviškai. Pasirodė nemaža elementorių. Tačiau nepavyko išleisti lietuviško aritmetikos vadovėlio (nors buvo parengti du), nes Vilniaus švietimo apygardos susibūrė nuosekliai Edukacinės komisijos tradicijai tęsėjai lenkų šovnistai, sutikdami, kad lietuviški elementoriai reikalingi. kitus dalykus reikalavo mokytį lenkiškai.

Antrajame etape (1864–1904) pradėjo formuotis gausesnė lietuvių inteligentija, o su ja — lietuviška pedagoginė mintis. Slaptosios daraktorių mokyklose teko dirbti kur kas sunkesniais sąlygomis, negu pirmojo etapo lietuviškose mokyklose, tačiau vis labiau juntamas poreikis taikyti įvairius mokymo metodus, mokytį daugiau dalykų, jų tarpe — ir aritmetikos. Jau bandyta formuluoti aritmetikos mokymo tikslus, siesti mokymą su gyvenimu, taikyti probleminio mokymo ele-

WORLD LITERATURE TODAY

SPRING 1998

THE BALTIC LITERATURES IN THE 1990S

• **WORLD LITERATURE TODAY.** A Literary Quarterly of The University of Oklahoma. Isteigtas 1927 metais, anksčiau „Book Abroad“. Redaktorius: William Riggan. Volume 72, Number 2, Spring 1998. Leidžiamas keturis kartus per metus. Prenumerata — 35 doleriai metams. Užsakoma: World Literature Today, 630 Parrington Oval, University of Oklahoma, Norman, Oklahoma 73069.

Šis numeris skirtas baltų literatūros apžvalgai. Įvadą rašo žurnalo vyriausias redaktorius William Riggan, apžvelgdamas ilgametio žurnalo redaktoriaus esto Ivar Ivask darbą ir ligšiolinį baltų literatūros kelią — sovietinės okupacijos metu ir nuo tada. Pagrindinį straipsnį apie posovietinę lietuvių literatūrą pateikia Rimvydas Šilbajoris. Jonas Zdanys komentuoja Druskininkų poetus, Violeta Kelertienė nagrinėja posovietinę lietuvių prozą, ieškodama joje „savęs“ ir „kito“ suvoktį. Donata Mitaitė analizuoja Nijolės Miliauskaitės ir Tomo Venclovos poeziją. Latvių ir estų posovietinei literatūrai skirta daug žurnalo puslapių, kaip ir tolimesniems žurnalo skyriams, kuriuose aprėpiama ne tik Europos, bet ir įvairių pasaulio šalių kalbų bei literatūrų studijos.

mentus. Matematikos žinių ir mokymo lietuviškai reikėmė jau suvokta pakankamai gerai.

Trečiajame etape (1904–1918) mokyklą ir vadovėlių autorių veikla pedagoginės ir metodinės idėjos, atėjusios ne tik iš Rusijos ir Lenkijos, bet ir iš Vakarų Europos. Toliau plečiamas mokykloje mokymų su gyvenimu, pasirodo užuominos apie mokymo diferencijavimą.

Ketvirtajame etape (1918–1940) sukurta darni, gerai valdoma ir funkcionuojanti švietimo sistema nuo pradinių iki aukštųjų mokyklų. Gyvai ir energingai perimamos Vakarų Europos ir JAV pedagoginės idėjos, formuojasi savo pedagogikos ir metodikos mokykla. Sekant Meranės programa, Felix Klein idėjomis, imta remtis funkcijos sąvoka, pradėta desty-ti aukštosios matematikos pradžios, daugiau vartojama vaizdinių priemonių, ypač remiamasi grafiniu vaizdavimu. Z. Balu-čio algebras vadovėliai buvo pirmieji Europoje, kuriuose nuosekliausiai remtasi funkcijos sąvoka. Vyravo nuomonė, kad geras matematikos mokymas — svarbi sąlyga valstybei, neturinti naudingųjų iškasenų, klestėti, remiantis vien intelektualiniu potencialu. Tai reikia siekti ir dabar.

AABS konferencija

(Atkelta iš 3 psl.)

instrumentų grojimo. Literatūros vakaras buvo tuo įdomus, kad Šiaurės Amerikoje gyvenantys rašytojai kūrė angliskai, naudodamiesi savo patirtimi. Buvo juokų ir ašarų tą vakarą, kai klausėmės latvių Agate Nesaulė ir Karlis Jirgens, estės Linda Kivi, lietuvių Irena Rušenas ir Antanas Šileika. Girdėjome jų tikrus ir sugalvotus prisiminimus iš jaunystės gyvenant imigrantų šeimoje. Vakaro pravedė Violeta Kelertienė ir patys autoriai pažymėjo savo išspausdintus darbus, išleistas knygas.

Konferencijos banketas atšventė pasiekimus — AABS pirmininkė Violeta Kelertienė perleido pareigas naujam pirmininkui Thomas Palm. Sąjungos istaigos administratorius Janis Gaigulis išėina į užsitarautą pensiją. Thomas Palm savo įvedinimo žodžio metu paryškino, kiek šių dienų pasaulis pasikeitė nuo anų laikų — jo krašto Estijos paženklinimas Internetu labai gausus. Galima rasti akademinį ir biznio tinklalapių, galima rasti turistinių informacijų, valdžios duomenų. Banketo pabaigoje neseniai įsteigtas lietuvių etninis ansamblis „Deltia“ atliko dainos, muzikos ir senovinių šokių programą. Tai Chicago įsikūręs naujasis Lietuvos atvykusių dalyvių ansamblis, kurio vedėja yra Eglė Ivankienė.

Konferencija užsibaigė AABS narių susirinkimu, kuriame ne visiems teko dalyvauti. Tokiuose susirinkimuose diskutuojami einamieji reikalai. Reikia tikėtis, kad AABS aplinkraštyje bus susumuota susirinkimo eiga, surašyti visų banketo pažymėtų asmenų pavardės. Suvažiavusieji buvo labai patenkinti Indiana University patalpomis, nors atsikrėdusiems iš toliau gal buvo gana sudėtinga atvykti į Bloomington. Teko girdėti, kad sekanti AABS konferencija bus 2000 metais, kad konferencija gal globos University of Maryland.

Lietuva, Latvija ir Estija dar bręsta atkuriamajame laikotarpyje. Tačiau jų istorija, politika, lingvistika ir kiti reikalai rūpinasi ne tik tų kilmės asmenys abipus Atlanto, bet ir nauja karta akademiškai nusiteikusių žmonių, kurie AABS rėmuose randa draugiškumą, akademinį ryšį, ir progos pasidalinti savo mintimis bei žiniomis. Tegul AABS toliau gyvuoja!